

Ochrana průmyslového vlastnictví v ČR: Za vyspělými zeměmi zaostáváme

Radek Novák

Ekonomické a strategické analýzy

Září 2023

Shrnutí

Ochrana průmyslového vlastnictví v ČR: Za vyspělými zeměmi zaostáváme

Možnosti ochrany průmyslového vlastnictví

- Národní patent
- Evropský patent
- Mezinárodní patentové přihlášky
- Užitený vzor
- Ochranné známky/označení původu

Ochrana průmyslového vlastnictví pomáhá zvyšovat prosperitu

Efektivní využívání práv průmyslového vlastnictví vede k rozvoji výzkumu, vývoje a inovací. Ve vyspělých zemích existuje podle analýz významný vztah mezi využívanými klíčovými technologickými patenty a HDP na obyvatele.

V Česku se neinvestuje do duševního vlastnictví málo

5,8 % HDP činily investice do produktů duševního vlastnictví v roce 2022 v ČR. Jen 4 státy EU měly vyšší podíl.

Tuzemské investice do vědy a výzkumu jsou v rámci EU ale průměrné

2 % HDP mířily v roce 2021 v ČR na vědu a výzkum (průměr EU je 1,7 %). Pět zemí v EU ovšem vydávalo na výzkum a vývoj 3 a více procent HDP.

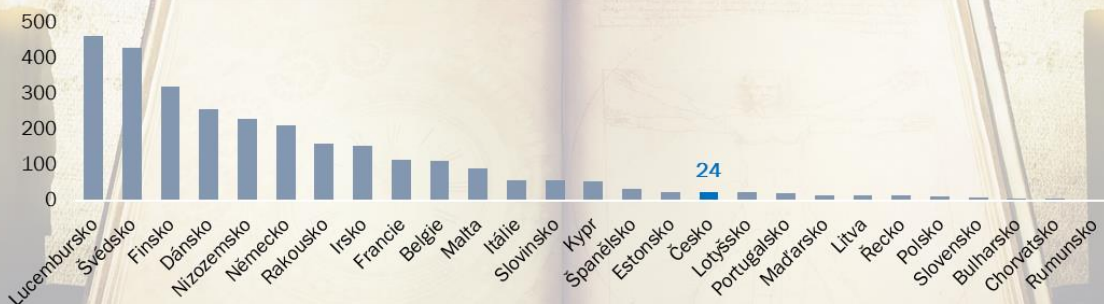
S patentovou ochranou to je horší

Zájem českých žadatelů o patentovou ochranu byl v posledních letech zhruba stabilní. Celkově však v patentových přihláškách ČR zaostává za konkurencí z vyspělých států.

62 % investic do vědy a výzkumu pochází z podnikatelského sektoru.

ČR se mezi zeměmi EU nachází na **17. místě** v počtu žádostí o mezinárodní patent.

Počet mezinárodních patentových přihlášek dle PCT na milion obyvatel dané země (2022, podle původu žadatele)

Rozvoj, ochrana a investice do duševního vlastnictví přitom mohou být pro české firmy, a tedy i celou ekonomiku, jedním z důležitých nástrojů, jak posunout českou ekonomiku k vyšší přidané hodnotě ve smyslu Výzvy k druhé ekonomické transformaci ČR.

Obsah

1 Úvod: Možnosti ochrany průmyslového vlastnictví	3
1.1 Patenty.....	3
1.2 Užité vzory	4
2 Ochrana průmyslového vlastnictví pomáhá zvyšovat prosperitu	4
3 V Česku se neinvestuje do duševního vlastnictví málo	5
4 Tuzemské investice do vědy a výzkumu jsou v rámci EU mírně nadprůměrné	6
5 S patentovou ochranou to je horší	8
5.1 Mezinárodní patentové přihlášky.....	8
5.2 Evropský patent	9
5.3 Národní patent a užité vzory	10

1 Úvod: Možnosti ochrany průmyslového vlastnictví

Do ochrany průmyslového vlastnictví se řadí ochrana výsledků technické činnosti (vynálezy chráněné patenty, užité vzory), předměty průmyslového výtvarnictví (průmyslové vzory) či práva na označení (ochranné známky a označení původu/zeměpisná označení).

1.1 Patenty

Patenty se udělují na vynálezy, které jsou nové, jsou výsledkem vynálezecké činnosti a jsou průmyslově využitelné. Patentovat lze nové výrobky a technologie, ale i chemicky vyrobené látky, léčiva, průmyslové produkční mikroorganismy, jakož i biotechnologické postupy a produkty získané jejich pomocí. Patentovat naopak nelze vědecké teorie, programy pro počítače, nové odrůdy rostlin a plemena zvířat či způsoby léčení lidí a zvířat.

- **Národní patent** – znamená ochranu pouze pro území České republiky. Jeho součástí je zveřejnění technických náskresů nebo chemických vzorců, které jsou patentem chráněny. Maximální doba trvání je 20 let a jeho základní účinek spočívá v tom, že bez souhlasu jeho majitele jej nikdo nesmí komerčně využívat. Patent lze rovněž prodat či na něj udělit licenci. Řízení o udělení patentu provádí v ČR Úřad průmyslového vlastnictví na základě přihlášky vynálezu, kterou může podat původce vynálezu nebo ten, na něhož toto právo původce převedl. Jde-li o zaměstnanecký vynález, přechází právo na patent přímo na zaměstnavatele, není-li smlouvou stanoveno jinak.
- **Evropský patent** – v zahraničí lze k přihlášení vynálezu využít cesty národního patentu dané země (obdobný postup jako v případě českého patentu), nebo je možné využít tzv. „evropského patentu“. Ten je potenciálně platný pro všechny členské státy Evropské patentové organizace (EPO). Evropskou patentovou přihlášku lze podat u Evropského patentového úřadu v Mnichově stejně jako u Úřadu průmyslového vlastnictví ČR.
- **Smlouva o patentové spolupráci (Patent Cooperation Treaty – PCT)** – v rámci Smlouvy o patentové spolupráci lze jedinou přihláškou založit ochranu ve více než 150 státech světa. Prostřednictvím přihlášky přihlašovatel žádá o mezinárodní rešerši a posudek, zda je jeho technické řešení patentovatelné. Po 18 měsících je přihláška zveřejněna. Na základě mezinárodní rešerše a vydání posudku o patentovatelnosti se pak může přihlašovatel rozhodnout, zda a ve kterém státě bude žádat o udělení národního patentu. Pokud je přihlašovatelem fyzická osoba a má občanství a sídlo v ČR, může uplatnit slevu 90 % z mezinárodního přihlašovacího poplatku. Zdroj: [ÚPV](#)

1.2 Užité vzory

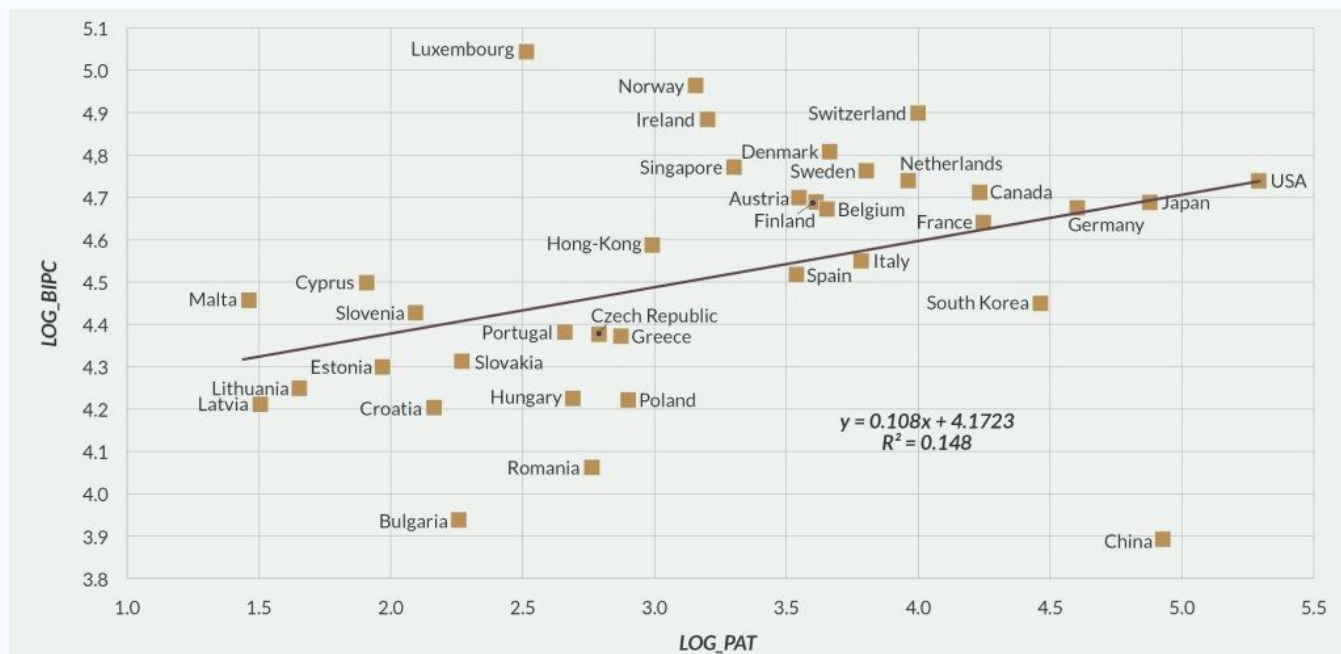
Užitným vzorem mohou být chráněna nová, průmyslově využitelná technická řešení, která přesahují rámec pouhé odborné dovednosti. Jeho výhodou oproti patentu je větší jednoduchost, rychlost a řádově nižší nákladnost procesu zápisu. Podmínky ochrany užitným vzorem se od ochrany patentem v podstatě neliší. Ovšem v případě užitného vzoru, na rozdíl od patentu, zkoumá Úřad průmyslového vlastnictví pouze splnění formálních podmínek pro ochranu. Jeho monopol oproti patentu je tudíž křehčí a postavení jeho majitele méně jisté. Doba ochrany užitným vzorem je 4 roky s možností prodloužení dvakrát o 3 roky, maximální doba ochrany je tedy 10 let. Využití užitného vzoru je ideální pro výrobky s kratší životností.

2 Ochrana průmyslového vlastnictví pomáhá zvyšovat prosperitu

Podle aktuálně platné, české Koncepce podpory ochrany průmyslového vlastnictví na léta 2021-2030 je systém ochrany průmyslového vlastnictví významným nástrojem podpory ekonomického růstu. Efektivní využívání práv průmyslového vlastnictví totiž vede k rozvinutí potenciálu v oblasti výzkumu, vývoje a inovací, který je pro dlouhodobou konkurenceschopnost země nezbytný. Systém navíc umožňuje zájemcům seznámit se s nejnovějšími technickými poznatky.

Německá nadace Bertelsmann Foundation ve spolupráci se společností EconSight GmbH nedávno provedla rozsáhlý výzkum založený na globálních datech, jenž zkoumal závislost ekonomického růstu a využívání tzv. klíčových technologických patentů. Těmi se myslí patenty v deseti nejperspektivnějších technologických oblastech¹. Výzkum potvrdil, že existuje významný vztah mezi využívanými klíčovými technologickými patenty a HDP na obyvatele ve vyspělých zemích. Analýza ukázala, že 1% nárůst ve využívání klíčových technologických patentů v roce 2018 vedl k průměrnému nárůstu HDP na obyvatele v dané zemi o 0,108 %. A analýza dlouhodobých dat z USA ukázala téměř dvojnásobný efekt.

Vliv klíčových technologických patentů na HDP na obyvatele dané země

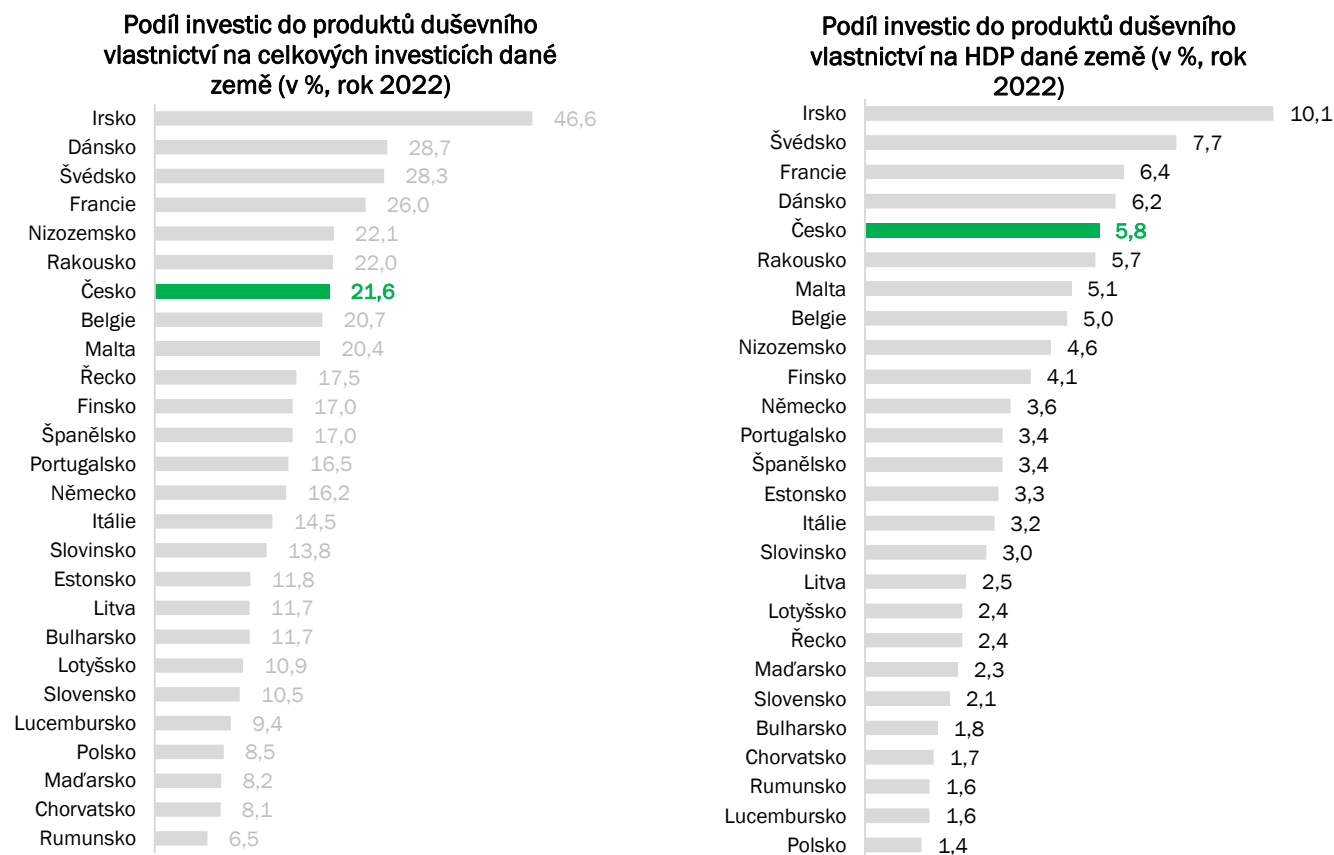

Zdroj: Bertelsmann Stiftung, [Globaleurope.eu](https://www.globaleurope.eu)

¹ Patří sem: Mobilita, Energetika, Výživa, Zdravotnictví, Průmysl, Digitalizace, Materiály, Infrastruktura, Bezpečnost a Životní prostředí.

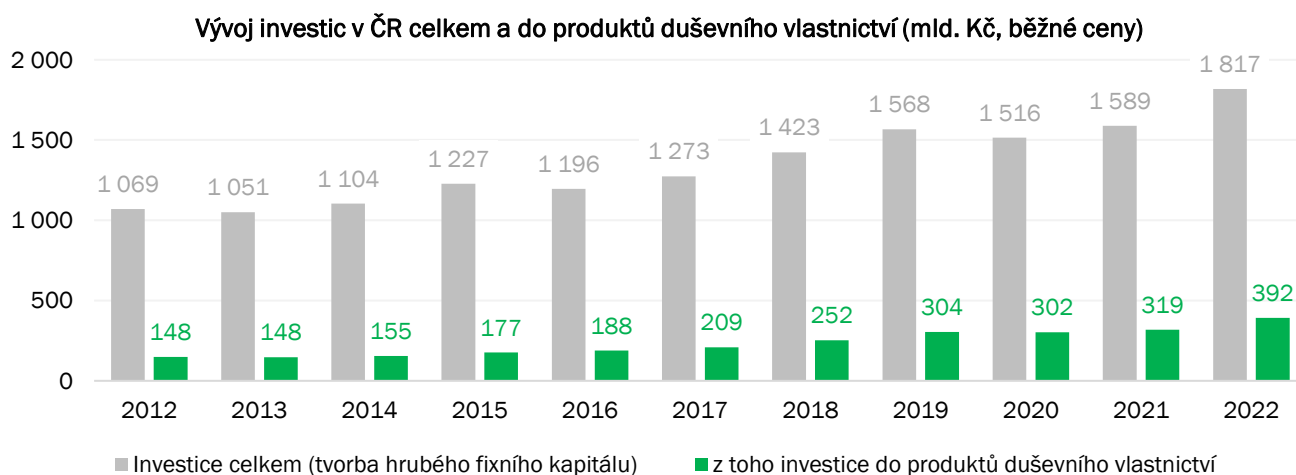
3 V Česku se neinvestuje do duševního vlastnictví málo

V České republice se do produktů duševního vlastnictví investuje podle dat Eurostatu ve srovnání s ostatními státy Evropské unie poměrně významně. Investice do duševního vlastnictví se na celkových investicích v ČR podílejí více než jednou pětinou, přičemž jen šest států EU má vyšší podíl. Při přepočtu investic do duševního vlastnictví na HDP si Česko stojí ještě o dvě přičky lépe – investice do produktů duševního vlastnictví v roce 2022 činily 5,8 % tuzemského HDP.

Zdroj: Eurostat

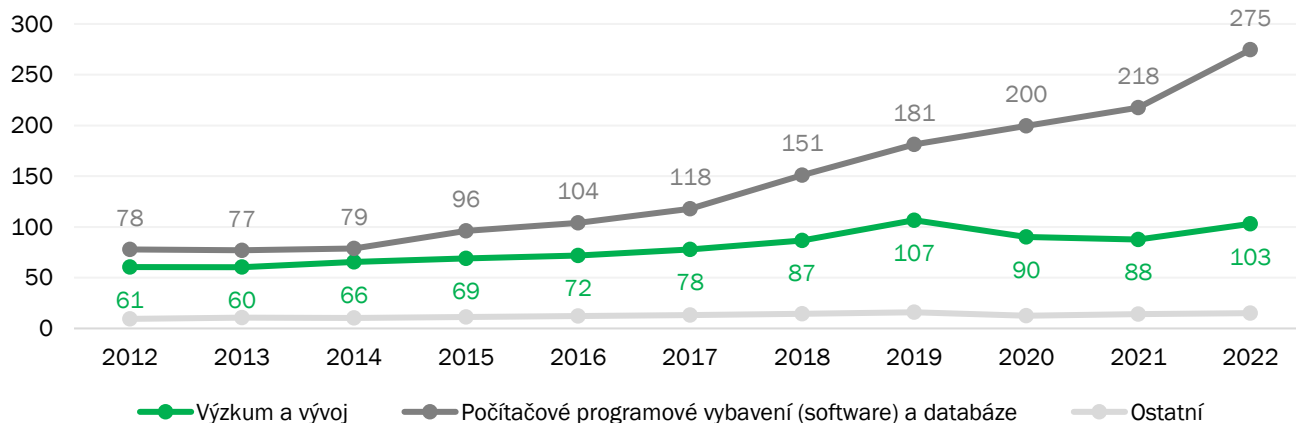
Celkové investice do duševního vlastnictví v ČR v roce 2022 dosáhly 392 miliard korun. Ještě před pěti lety to bylo o téměř polovinu méně (v běžných cenách).

Zdroj: ČSÚ

Velkou část investic do duševního vlastnictví tvoří počítačové programové vybavení a databáze. Druhou významnou položkou je výzkum a vývoj. V době covidu investice do výzkumu a vývoje klesly, kdežto do softwaru rychle rostly.

Vývoj investic v ČR do produktů duševního vlastnictví (mln. Kč, běžné ceny)

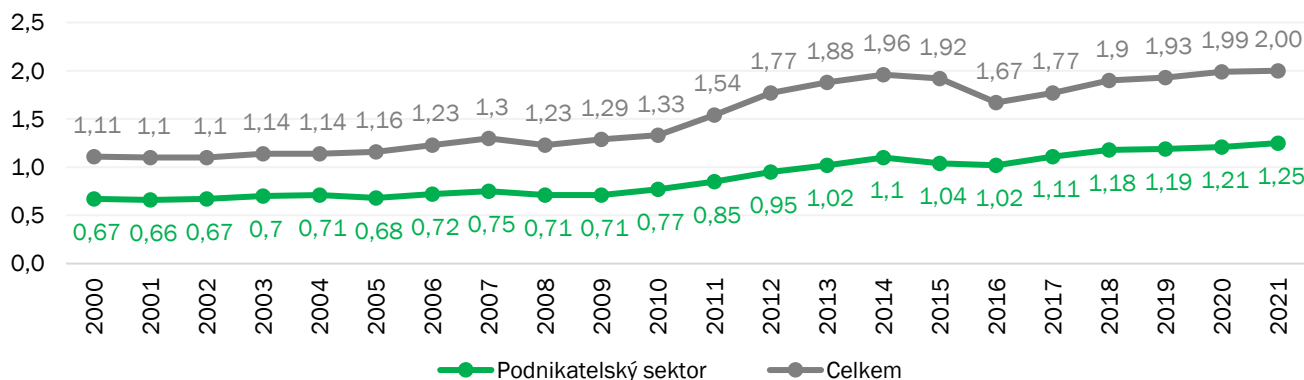

Zdroj: ČSÚ

4 Tuzemské investice do vědy a výzkumu jsou v rámci EU mírně nadprůměrné

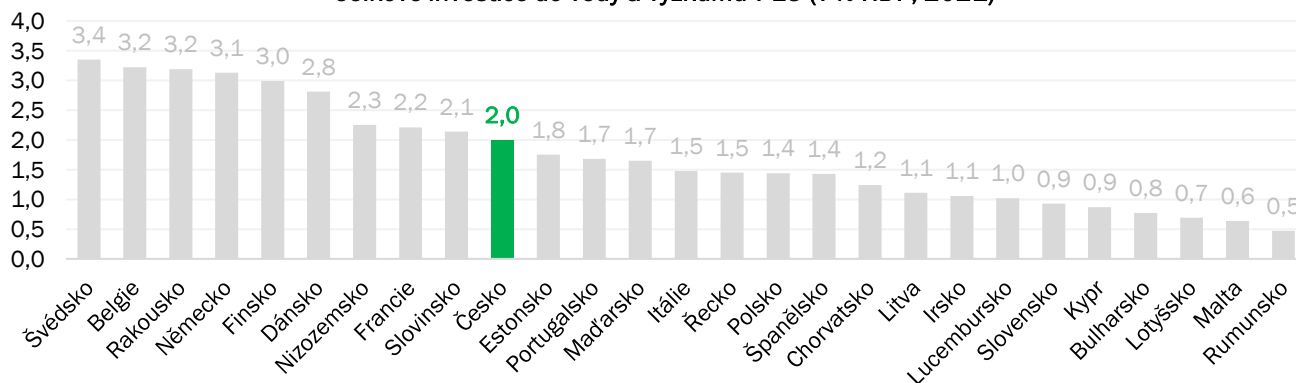
Výdaje na výzkum a vývoj v ČR vykazují od roku 2016 poměrně slušný růst. V roce 2021 mířilo v tuzemsku na vědu a výzkum 103 mld. Kč, což odpovídalo dvěma procentům HDP. V unijním srovnání si v tomto ukazateli stojíme nad průměrem (který je 1,7 % HDP). Pět zemí v EU vydávalo v roce 2021 na výzkum a vývoj 3 a více procent HDP, šest států nedosáhlo ani na 1 %.

Vývoj investic v ČR do vědy a výzkumu (v % HDP)

Zdroj: Eurostat

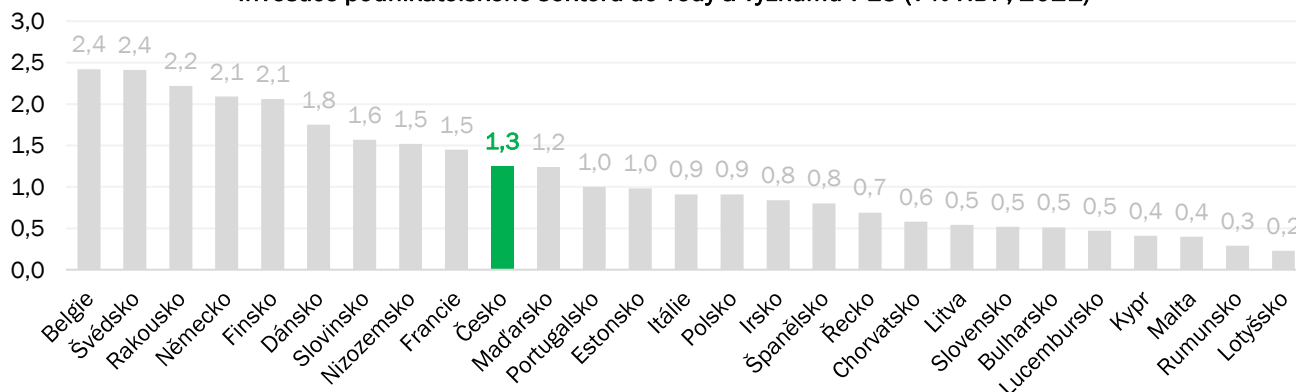
Celkové investice do vědy a výzkumu v EU (v % HDP, 2021)

Zdroj: Eurostat

Přes 60 % investic do vědy a výzkumu v České republice pochází z podnikatelského sektoru. I v tomto ohledu si stojíme mírně nad úrovní evropského průměru (1,1 %). Ovšem i v EU jsou státy (Švédsko, Belgie), kde firemní sektor vydává na vědu a výzkum 2,4 % HDP, což je proti českým 1,25 % téměř dvojnásobek. Například viceprezidentka Svazu průmyslu a dopravy ČR Milena Jabůrková k tomu uvádí: „Náš loňský průzkum ukázal, že větší aktivité firem brání především zastaralá legislativa, dlouhodobá nejistota přímé i nepřímé finanční podpory, tedy daňových odpočtů na výzkum a vývoj, vysoká byrokracie, nedostatek vysoce kvalifikovaných pracovníků a obecně i nedostatečné ocenění inovativních firem.“ Prohloubit by v ČR rovněž potřebovala spolupráce soukromých (podnikových) výzkumných týmů s vědci z vysokých škol a vědecko-výzkumných institucí. Zdroj: [Indexprosperity.cz](https://indexprosperity.cz)

Investice podnikatelského sektoru do vědy a výzkumu v EU (v % HDP, 2021)

Zdroj: Eurostat

Inovační schopnosti a potenciál dané země dlouhodobě sleduje Global Innovation Index. V žebříčku nejvíce inovativních zemí na světě se ČR v roce 2022 umístila na 30. místě (v roce 2021 na 24. místě). Dobří jsme například ve znalostech a technických schopnostech, naopak neumíme naše výsledky inovační činnosti prodat.

Inovační potenciál ČR: žebříček Global Innovation Index 2022

Country/economy	Overall GII	Institutions	Human capital and research	Infrastructure	Market sophistication	Business sophistication	Knowledge and technology outputs	Creative outputs
Switzerland	1	2	4	4	8	7	1	1
United States	2	13	9	19	1	3	3	12
Sweden	3	19	3	1	13	1	2	8
United Kingdom	4	24	6	8	5	22	8	3
Netherlands	5	4	14	14	18	10	5	10
Republic of Korea	6	31	1	13	21	9	10	4
Singapore	7	1	7	11	4	2	13	21
Germany	8	20	2	23	14	19	9	7
Finland	9	11	8	3	17	5	4	18
Denmark	10	9	10	5	15	15	12	14
China	11	42	20	25	12	12	6	11
France	12	18	15	17	10	17	15	6
Japan	13	21	21	12	9	8	11	19
Hong Kong, China	14	10	13	6	2	27	60	5
Canada	15	15	12	30	6	20	24	20
Israel	16	41	24	42	7	6	7	36
Austria	17	8	11	9	38	18	19	26
Estonia	18	12	34	10	3	25	21	24
Luxembourg	19	5	32	40	31	4	33	9
Iceland	20	14	29	22	41	14	22	13
Malta	21	28	42	27	33	16	32	2
Norway	22	3	19	2	28	21	25	30
Ireland	23	16	23	15	55	13	14	29
New Zealand	24	7	18	21	24	31	29	22
Australia	25	17	5	18	20	24	37	27
Belgium	26	29	16	37	45	11	18	32
Cyprus	27	36	39	28	29	23	20	17
Italy	28	58	28	26	35	33	16	16
Spain	29	38	26	16	30	32	27	28
Czech Republic	30	43	33	20	76	28	17	37
United Arab Emirates	31	6	17	7	23	26	59	45
Portugal	32	47	22	39	42	34	35	25
Slovenia	33	37	25	24	68	29	26	56
Hungary	34	48	37	35	67	30	23	46
Bulgaria	35	67	68	34	62	40	30	23

Zdroj: [Global Innovation Index 2022](https://www.gii.gov.sg/)

5 S patentovou ochranou to je horší

Čeští uživatelé patentů v posledních letech pokročili v ochraně svých technických řešení a inovací. Celkově však v patentových přihláškách stále zaostávají za konkurencí z průmyslově vyspělých států, a to zejména na mezinárodní úrovni. Podle Úřadu průmyslového vlastnictví rovněž pokulhávají v prodeji licencí a ve vytěžování patentových informací a využívání právně volných technických řešení. Málo je rovněž uplatňován potenciál patentových informací pro vyvarování se zkoumání již známého, stejně jako sledování směru výzkumu, vývoje a produkce konkurentů a eliminování nebezpečí sankcí při porušování průmyslových práv ostatních subjektů.

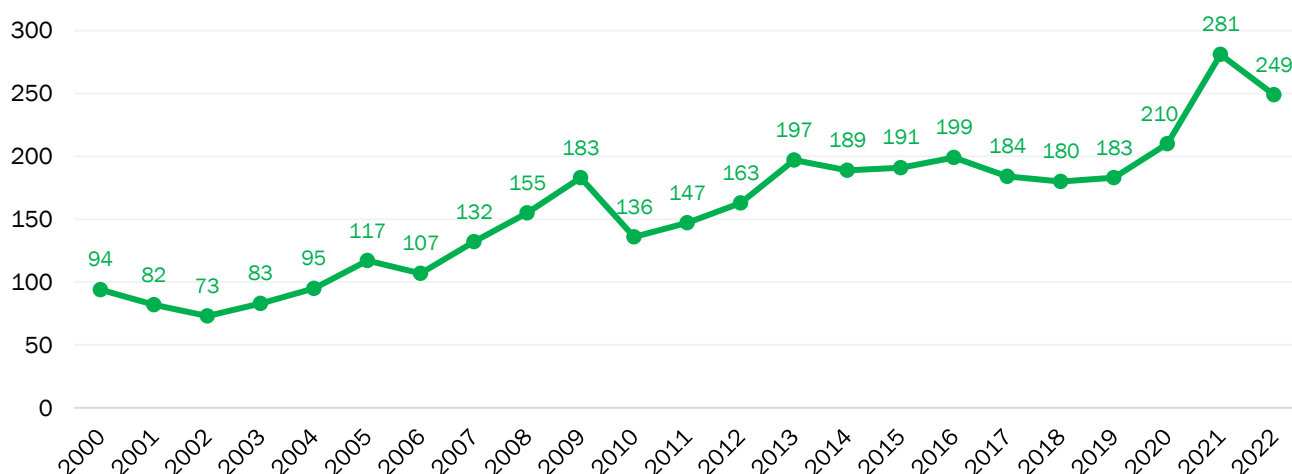
Důvodem může být i fakt, že některé podniky vnímají patentovou ochranu jako únik informací – při udělení patentu totiž zveřejňuje firma své know-how světu, a tím může dát návod konkurenci. Navíc mnoho firem, zejména malých a středních, není natolik kapitálově silných, aby mohly vstupovat do právních sporů a své know-how chránit.

Rozvoj, ochrana a investice do duševního vlastnictví mohou být přitom pro české firmy, a tudíž i celou ekonomiku, jedním z důležitých nástrojů, jak posunout českou ekonomiku k vyšší přidané hodnotě ve smyslu Výzvy k druhé ekonomické transformaci ČR.

5.1 Mezinárodní patentové přihlášky

Zájem českých žadatelů o mezinárodní patentové přihlášky (na základě Smlouvy o patentové spolupráci, viz. kap. 1.1) za posledních dvacet let vzrostl. Počet žádostí o tuto formu ochrany z řad českých subjektů dosáhl nejvyšší hodnoty v roce 2021, kdy jich bylo podáno 281. V roce 2022 to bylo 249.

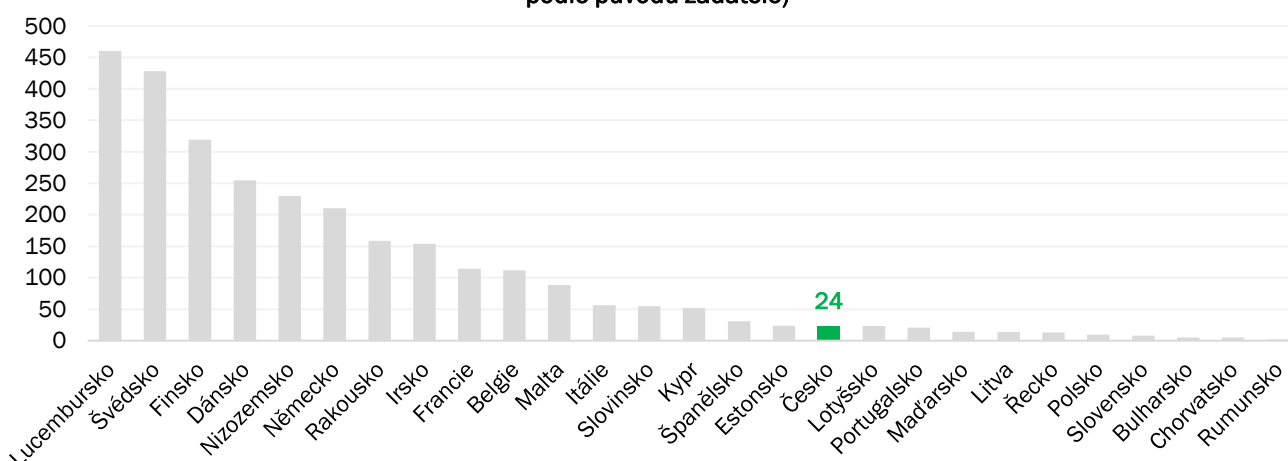
Vývoj počtu českých žádostí o mezinárodní patent (původ žadatele = ČR)

Zdroj: WIPO

Přes rostoucí počty žádostí si v jejich přepočtu na počet obyvatel vede Česká republika podprůměrně. V počtu mezinárodních patentových přihlášek se mezi členskými zeměmi EU nachází Česko na 17. místě. Na předních příčkách se umísťují Lucembursko a skandinávské země.

Počet mezinárodních patentových přihlášek dle PCT na milion obyvatel dané země (2022, podle původu žadatele)

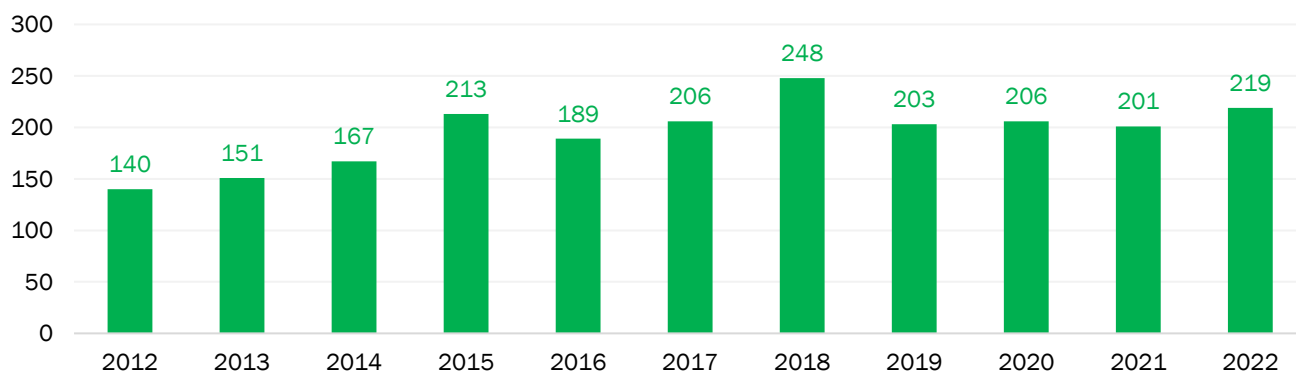

Zdroj: WIPO

5.2 Evropský patent

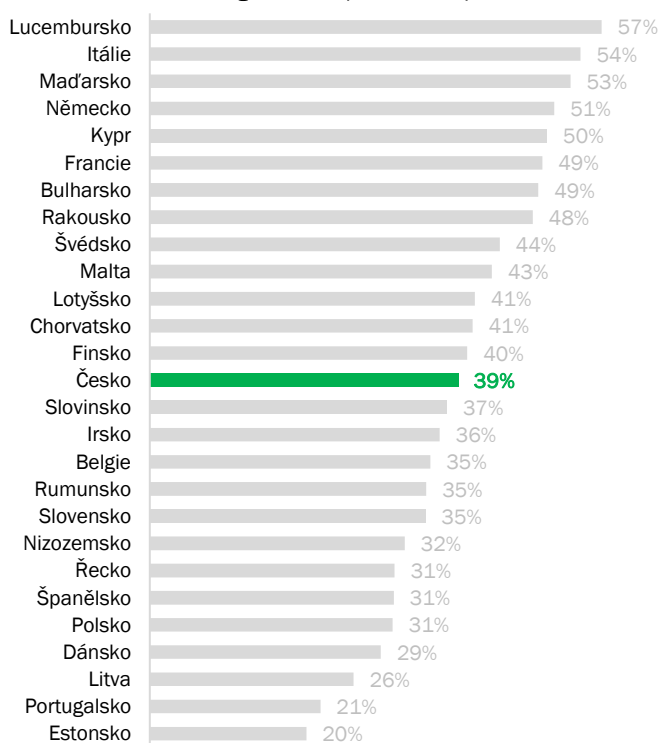
Zájem o evropský patent mezi českými žadateli je zhruba srovnatelný, jako je tomu u mezinárodních přihlášek PCT. V posledních letech se roční počet žádostí pohybuje kolem 200. Žadatelé z ČR pak v roce 2022 byly u Evropského patentového úřadu průměrně úspěšnější – 40 % žádostí se proměnilo ve skutečně udělené evropské patenty. V přepočtu na počet obyvatel dané unijní země si však stojíme ještě hůře než v případě mezinárodních patentových přihlášek – v rámci EU se nacházíme až na 19. místě. Na čele žebříčku jsou stejné země, jako je tomu u mezinárodních patentových přihlášek – Lucembursko, Švédsko, Dánsko, Nizozemsko a Finsko.

Vývoj počtu žádostí o Evropský patent u Evropské patentové organizace (absolutně)

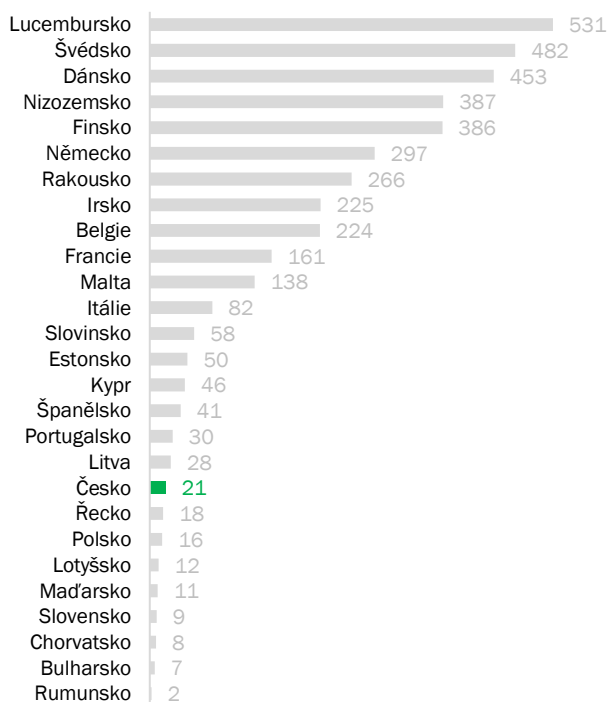

Zdroj: Eurostat

Podíl udělených Evropských patentů na počtu žádostí dané země u Evropské patentové organizace (v %, 2022)

Počet žádostí o Evropský patent u Evropské patentové organizace na milion obyvatel dané země (2022)

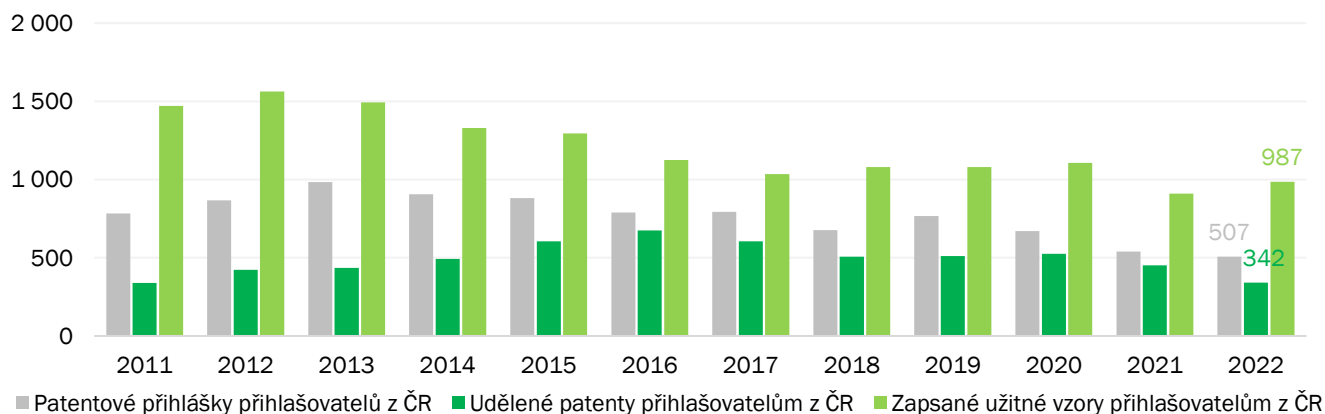

Zdroj: Eurostat

5.3 Národní patenty a užité vzory

Počty patentových přihlášek a následně i udělených patentů přihlašovatelům z ČR u Úřadu průmyslového vlastnictví v ČR v posledních letech postupně klesají. Zatímco v roce 2016 bylo tuzemským subjektům uděleno 675 národních patentů, v roce 2022 to bylo už jen 342 (o polovinu méně). Užité vzory bylo v roce 2022 přihlašovatelům z ČR zapsáno 987 (např. v roce 2012 to bylo 1 563). Celkem platilo ke konci roku 2022 v ČR 51 tisíc patentů, z čehož 3 463 bylo od přihlašovatelů z ČR a většina tedy od přihlašovatelů ze zahraničí.

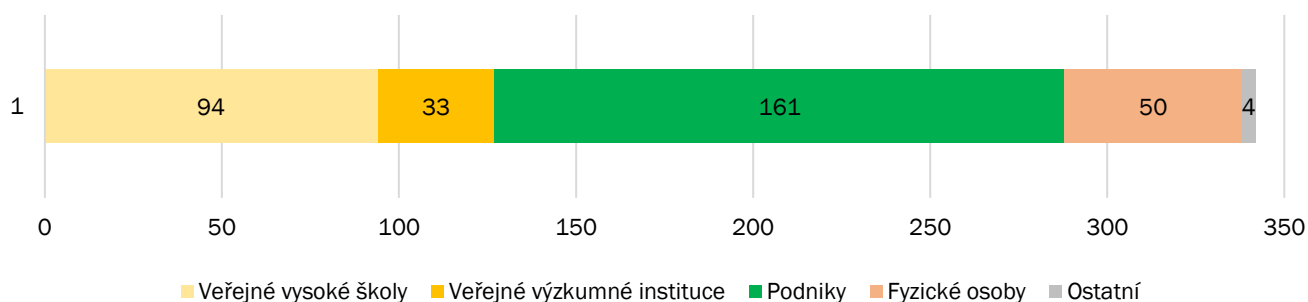
Patenty a užité vzory udělené přihlašovatelům z ČR u Úřadu průmyslového vlastnictví ČR

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

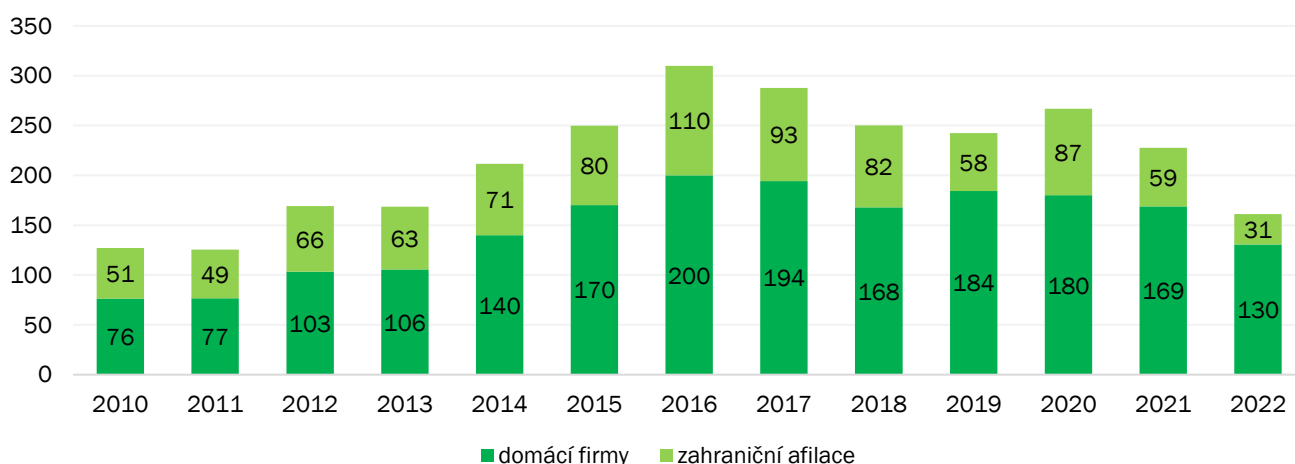
Nejvíce patentů z českých přihlašovatelů získávají podniky – v roce 2022 získaly necelou polovinu všech udělených patentů. Následují veřejné vysoké školy a fyzické osoby. Z podniků připadá přes 3/4 udělených patentů na domácí firmy, necelou čtvrtinu získávají v tuzemsku působící zahraniční afilace.

Udělené patenty přihlašovatelům z ČR podle typu přihlašovatele (2022)

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

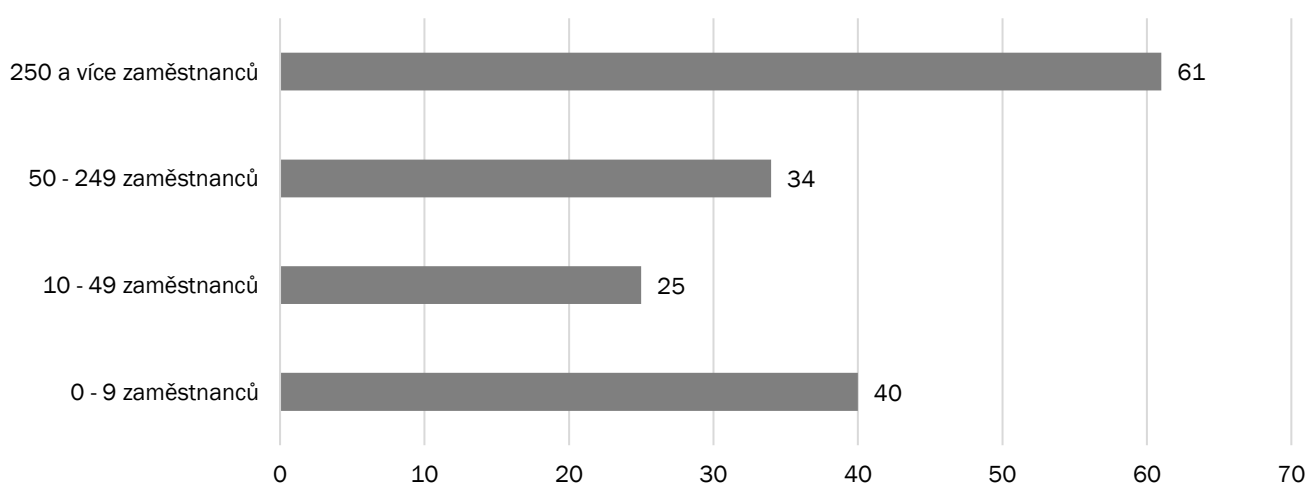
Udělené patenty přihlašovatelům - podnikům z ČR

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

Z tuzemských podniků připadá více než třetina udělených národních patentů na největší podniky s 250 a více zaměstnanci, čtvrtinou se však podílejí i nejmenší podniky velikosti do 9 zaměstnanců.

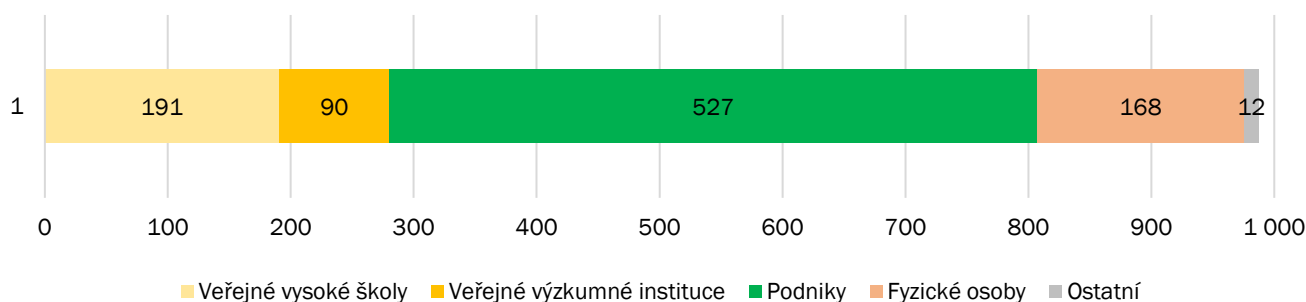
Udělené patenty podnikům z ČR podle velikosti podniku (2022)

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

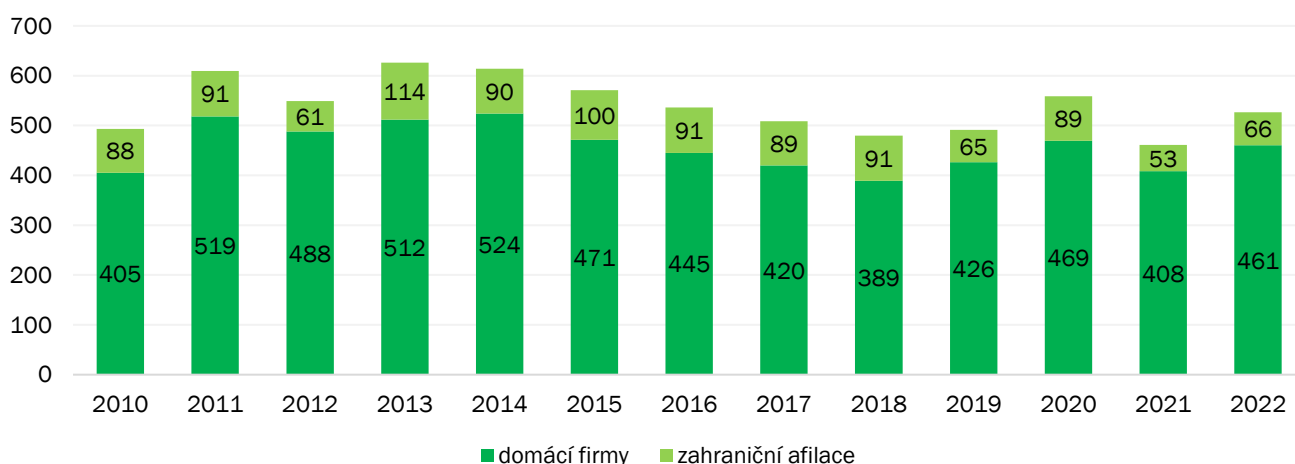
Obdobná struktura jako u patentů je i u zapsaných užitných vzorů. Přes polovinu získává firemní sektor, přičemž většina připadá na domácí firmy. Následují veřejné vysoké školy a fyzické osoby. Celkově bylo ke konci roku 2022 v ČR v platnosti 6 769 užitných vzorů, na rozdíl od patentů 95 % náleželo přihlašovatelům z ČR a jen 5 % držitelům ze zahraničí.

Zapsané užitné vzory přihlašovatelům z ČR podle typu přihlašovatele (2022)

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

Zapsané užitné vzory přihlašovatelům - podnikům z ČR

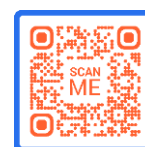

Zdroj: ÚPV, ČSÚ

Radek Novák

+420 956 718 015, radeknovak@csas.cz

Ekonomické a strategické analýzy

@Research_sporka

EKONOMICKÉ A STRATEGICKÉ ANALÝZY

Česká spořitelna, a.s.

Budějovická 1518/13b, 140 00 Praha 4

e-mail: eu_office@csas.cz

Tato publikace je považována za doplňkový zdroj informací. Na informace uvedené v ní nelze pohlížet tak, jako by šlo o údaje nezvratné a nezměnitelné. Publikace je založena na nejlepších informačních zdrojích dostupných v době vydání. Použité informační zdroje jsou všeobecně považované za spolehlivé, avšak Česká spořitelna, a.s. ani její pobočky či zaměstnanci neručí za správnost a úplnost informací. Autoři považují za slušnost, že při použití jakékoli části tohoto dokumentu, bude uživatelem tento zdroj uveden. Důležitá upozornění (tzv. „disclaimer“), včetně případného konfliktu střetu zájmů, dle Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2016/958, kterým se doplňuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 596/2014, pokud jde o regulační technické normy, kterými se stanoví technická opatření pro objektivní předkládání investičních doporučení nebo jiných informací doporučujících či navrhuje investiční strategie a pro uveřejňování konkrétních zájmů nebo upozorňování na střety zájmů, jsou k dispozici na webových stránkách tvůrce tohoto dokumentu – odboru Ekonomických a strategických analýz České spořitelny. Přímý odkaz na dokument s důležitými upozorněními naleznete zde: <http://www.investicnicentrum.cz/analyzypozorneni>.